

SPROG & SAMFUND

Nyt fra
Modersmål-Selskabet
23. årgang nr. 2
Juni 2005

Indhold: Generalforsamling 3 · Årsberetningen 6 · Sprognævnet 50 år 8 · Ordmishandling 9 · Sjusk på dansk 10 · Ny navnelov 12 · Læreruddannelsen 13 · Debatten 14

A capella i Undervisningsministeriet: Bertel Haarder modtog Selskabets sang- og salmekanon af Bent Pedersbæk, Ingrid Carlsen, Lasse Bruun og Kenn Hansen.

Bestået

”Det er som talt ud af mit hjerte,” sagde undervisningsminister Bertel Haarder, da Arne Hermann i 1986 afleverede Modersmål-Selskabets oplæg til den lille gymnasierreform. ”Jeres liste er fremragende,” sagde undervisningsminister Bertel Haarder, da Bent Pedersbæk i maj 2005 afleverede Modersmål-Selskabets liste over sange og salmer til en kanon. Listen er blevet til i et samarbejde mellem Selskabets bestyrelse og den liste, der fremkom efter afstemning ved Bogmessen. Haarder fandt, at listen fint dækkede de områder, som er obligatoriske for musikfaget: Sange om menneske, land, natur, årstider og højtider, historiske sange samt salmer. Haarder ønsker dog ikke, at listen skal være obliga-

torisk. ”Der må også være et spillerum for den enkelte skole og den enkelte lærer,” lød konklusionen. Mødet havde i øvrigt mediernes fulde bevågenhed og blev dækket både i aviser, radio og tv. Listen kunne læses i forrige nummer.

Der er således fra mange sider taget godt sigte på fortrolighed med danske tekster i de kommende år. Men hvordan med uddannelsen på de læreanstalter, hvor formidlingen skal udvikles? Lis Madsen, der er formand for Dansk Lærereforening for Videregående Uddannelse, skriver om danskundervisningen på seminarierne, hvor der er stoftrængsel i faget, men endnu ikke harmoni mellem målet og de midler, der skal til for at nå det.

MODERSMÅL-SELSKABETS BESTYRELSE:

FORMAND:

Lektor, mag.art. Bent Pedersbæk Hansen,
Gadestævnet 35, 2650 Hvidovre, tlf. 3647 4065,
e-mail: bp@modersmaal.dk

NÆSTFORMAND:

Stud.mag. Kenn Hansen,
fax 3920 7760, e-mail: kh@modersmaal.dk

KASSERER:

Dir. Niels Jørgen Ebbensgaard,
Skovholmsvej 1, 3300 Frederiksværk, tlf. 4774 6172,
e-mail: nje@modersmaal.dk

ØVRIGE BESTYRELSE:

Kontorassistent Ingrid Carlsen,
Ammendrupvej 33, 3200 Helsinge, tlf. 4879 8771,
e-mail: ic@modersmaal.dk

Lektor, cand.mag. Arne J. Hermann,
Lauggårds Vænge 36, 2860 Søborg, tlf. 3956 2074

Cand.mag. Gerda Thastum Leffers,
Skolebakken 81, 2830 Virum, tlf. 4585 7644,
e-mail: gtl@modersmaal.dk

Cand.oecon. Henrik Munck,
Farumgårds Allé 3, 3520 Farum, tlf. 4495 2243,
e-mail: hm@modersmaal.dk

Marketingchef Søs Stadil Palm,
Skovvej 113, 2920 Charlottenlund, tlf. 3963 0213,
e-mail: ssp@modersmaal.dk

Seminarielektor Claus Tilling,
Islevhusvej 36, st., 2700 Brønshøj, tlf. 3828 6648,
e-mail: ct@modersmaal.dk

SUPPLEANTER TIL BESTYRELSEN:

Stud.mag. Lasse Bruun,
Marstalsgade 1, 1.tv., 2100 Kbh. Ø, tlf. 4035 2266,
e-mail: lb@modersmaal.dk

Journalist, stud.mag. Jens Møller Nielsen,
Nordre Fasanvej 249, st.tv., 2200 Kbh. N,
tlf. 2685 9800, e-mail: jmn@modersmaal.dk

MODERSMÅL-SELSKABETS SEKRETARIAT:

Birte Iversen,
Engerødvej 34, 3200 Helsinge, tlf. 4879 6352,
e-mail: sek@modersmaal.dk

Send evt. e-mail-adresse til sekretariatet.

SPROG & SAMFUND

er medlemsblad for Modersmål-Selskabet og udsendes i 4 numre årligt. Abonnement for ikke-medlemmer 90 kroner.

Oplag: 1200 eksemplarer.

BLADUDVALG:

Jens Møller Nielsen (form.)

Ingrid Carlsen

Henrik Munck

ANSVARSHAVENDE REDAKTØR:

Michael Blædel

Asserbohusvej 31,

3300 Frederiksværk

tlf. 47 74 62 61

blaedel@wanadoo.dk/

red@modersmaal.dk

LAYOUT:

Mattias Wohlert

REPRO OG TRYK:

Clausen Offset

ISSN 0108-433 X

Artikler, der offentliggøres i Sprog og Samfund, tegner ikke nødvendigvis Selskabets holdning. Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Modersmål-Selskabet har til formål at virke for bevarelse og udvikling af modersmålet som en grundlæggende forudsætning for dansk kultur og folkestyre. Dette tilstræbes ved:

1. At vække forståelse for betydning af en klar, udtryksfuld og varieret anvendelse af sproget i tale og skrift – med respekt for dialekterne
2. At formidle kendskab til forskning og uddannelse vedrørende det danske sprog.

Medlemskontingent er 225 kr. årligt, for uddannelsessøgende og pensionister 150 kr. (Portogebyr – udlandet: 50 kr.)

Giro 6 67 69 01.

Internet: www.modersmaal.dk

Den 26. generalforsamling

AF HENRIK MUNCK

Den 26. maj var årets første rigtige sommerdag, og vajende flag markerede kronprinsens 37-års fødselsdag. Lærerstandens Brandforsikring havde givet Modersmål-Selskabet adgang til at holde sin generalforsamling i det smukt renoverede Kompagnihus. Ad snørklede gamle trapper forbi den permanente kunststilling nåede medlemmerne op til Kompagnisalen under tagbjælkerne. Da de nærliggende rådhusklokker slog deres fem slag, kunne formanden byde de omkring 30 fremmødte velkommen. Efter kanon-fællesangen "Jeg ser de bøgelyse øer" cause-rede chefredaktør Thorkild Thejsen om sprog og kommunikation, og efter forfriskende drikkevarer og pizzaer kunne årets ordinære generalforsamling tage sin begyndelse.

Bestyrelsesmedlem Henrik Munck fungerede som dirigent, og formanden Bent Pedersbæk Hansen fremlagde årsberetningen. Heri glædede han sig især over den velbesøgte 25-års jubilæumsfest i november med uddelingen af Modersmål-Prisen til professor Erik Hansen og over undervisningsminister Bertel Haarders nylige positive modtagelse af Selskabets forslag til en skolekanon med sange og salmer.

Efter beretningens godkendelse fulgte kasserer Niels Jørgen Ebbensgaards fremlæggelse af det reviderede årsregnskab. Som året før viste det et mindre underskud, der bl.a. kunne forklares med jubilæumsfesten og hjemmesidens fornyelse. Men Selskabet har en egenkapital med skjulte reserver i aktiebeholdningen og kan samtidig glæde sig over såvel et svagt stigende medlemstal som fortsatte fondstilkud. Generalforsamlingen kunne derfor både godkende regnskabet og vedtage uændrede kontingentsatser i 2006.

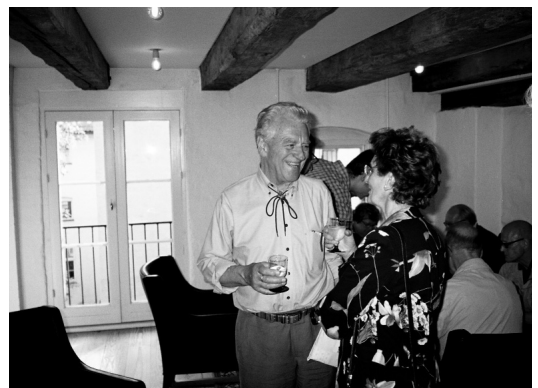
Tre af bestyrelsens ni medlemmer var på valg, og både formand Bent Pedersbæk Hansen, kasserer Niels Jørgen Ebbensgaard og bestyrelsesmedlem

Bent Pedersbæk skænkede ungarsk champagne for Karen Lisbet Andersen og Anne Grethe Andersen.

(siden 1980) Gerda Thastum Leffers blev genvalgt. Bestyrelsen kan således fortsætte uændret, idet også suppleanterne Lasse Bruun og Jens Møller Nielsen blev genvalgt. Traditionen tro bad den nu 81-årige advokat Frans H. Langkilde om ordet under punktet Eventuelt for at fremdrage aktuelle eksempler på dårligt skriftligt og mundtligt dansk.

Som Selskabets repræsentant i det 50-års jubilerende Dansk Sprognævn forsøgte Claus Tilling at berolige forsamlingen omkring det nyligt fremsatte

F. H. Langkilde og Grete Henius udvekslede sproglige betragtninger.

Advokat Frans H. Langkilde gav gode eksempler på ukorrekt sprog, der forstyrrer kommunikationen.

Dirigent Henrik Munck gav Claus Tilling ordet til en rapport fra repræsentantskabet i Dansk Sprognævn.

forslag om at overgå til et udtalebestemt dansk skriftsprog. Med sine begrænsede bevillinger arbejder Sprognævnet sig langsomt, men sikkert frem mod en mere begrænset retskrivningsreform i 2009.

Som ansvarlig for Selskabets stand på Bogmessen den 18.-20. november indbød bestyrelsesmedlem Ingrid Carlsen interesserede medlemmer til at melde sig som medhjælpere på standen. Generalforsamlingen afsluttedes med kanon-fællessangen ”Danmark, nu blunder den lyse nat” med ønsket og forventningen om en traditionel dansk sommer med byger, der går og kommer.

Om at miste sit sprog og sin kommunikation

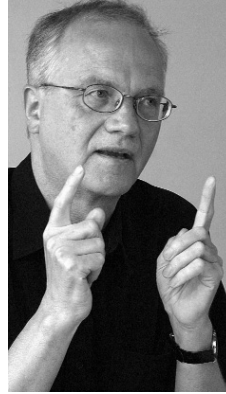
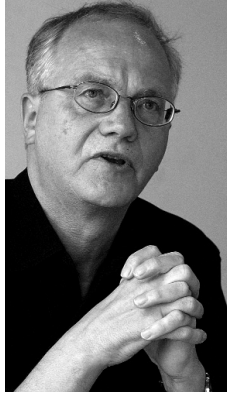
Forud for generalforsamlingen inviterede Thorkild Thejsen sine tilhørere med på en vandring gennem sit 60-årige levnedsløb baseret på anekdotiske oplevelser omkring temaet sprog og kommunikation. Med en sjælden sans for glæden over sprogets nuancer kunne han delagtiggøre alle i sine personlige oplevelser med dialekter og skolebørns leg med ordene. De strakte sig fra barndommens sprogoplevelser før egen skolegang i det jyske over udflugter fra Esbjerg Seminarium til lærergerningen i Albertslund og mødet med grønthandleren på Værnedamsvej. Han havde selv været en glad lærer i folkeskolen gennem 18 år, og han havde kun forladt lærergerningen, fordi han opdagede lysten til at skrive, som han nu havde gjort i 18 år som redaktør af fagbladet folkeskolen.

Mest gribende blev hans beretning om, hvordan det er helt at miste evnen til at kommunikere. I 2002 blev han angrebet af den sjældne sygdom GBS (Guillan-Barré Syndrom), hvor han i fire måneder lå lammet i respirator på Rigshospitalet. Kun hørelsen fungerede, men han kunne forstå alt, og han så døden i øjnene, mens han hørte, hvordan syv af hans medpatienter på intensiv-afdelingen døde i løbet af de første fem uger.

Hans kone og deres fem børn holdt ham åndeligt i live ved at tale, synge og læse for ham. I en periode kunne han kun blinke, og hans kone hjalp ham med et system med ét blink for nej og to for ja, når hun nævnte alfabetets bogstaver. Det var en

langsommelig form for kommunikation. Imens han hørte respiratorens 16 træk i minuttet, kunne han blot ligge og stirre op på loftspladerne. Han søgte at repetere danske sange og tekster og ærgrede sig over ikke at kunne huske mere udenad. Han havde oplevet glæden ved at kunne genvinde både talens brug og det meste af sin forlighed.

– Jeg har i mit causeri søgt at være personlig, og hvis jeg har været for privat, er det jer, som må krumme tæerne – for jeg kan ikke! Jeg elsker den brogede verden. Kun én konsonant skiller ordet banal fra basal, men netop, når vi tør være banale, får vi ofte fat i det basale! sluttede Thorkild Thejsten, mens forsamlingen kvitterede med klapsalver og formanden med et par af Selskabets logglas.

Da lammelsen hævdede, lød min stemme som en mellemting mellem Miss. Piggy og Thomas Ejers version af Uffe Ellemann.

Kanon-interesse

212.000 læsere har kunnet læse formandens kommentar i fagbladet Folkeskolen, og næsten 20.000 har gjort sig den ulejlighed at slå op på bladets hjemmeside for specielt at stu-

dere det forslag til en dansk sang- og salme-kanon, som Modersmål-Selskabets formand præsenterede i efteråret 2004. Det fortalte folkeskolens chefdaktør Thorkild Thejsten, da han talte ved Modersmål-Selskabets generalforsamling den 26. maj. Han fortsatte:

– Personligt synes jeg måske ikke, at kanonforlaget er ambitiøst nok, men at så mange lærere har lyst til at se nærmere på forslaget tyder på, at det har givet anledning til overvejelser og diskussion på lærerværelserne. Da jeg var lærer i folkeskolen, lavede vi en sangbog i klassen på den måde, at jeg valgte en sang og eleverne valgte en sang. Det fortsatte lige fra 2. til 9. klasse, så det blev en meget stor sangbog. Jeg vil ikke påstå, at de kunne dem alle udenad, men de havde sunget dem og levet med dem. Det vigtigste ord i folkeskolens formålsformulering er efter min mening ordet fortrolighed – ikke nødvendigvis at kunne meget udenad, men at kunne lege med sproget og forstå det.

ring er efter min mening ordet fortrolighed – ikke nødvendigvis at kunne meget udenad, men at kunne lege med sproget og forstå det.

Formandens årsberetning

AF BENT PEDERSBÆK HANSEN

Det er ikke let, det med at skrive og tale korrekt, og jo mere bevidst, man bliver om sit sprog, jo vanskeligere bliver det ofte. Selv har jeg problemer med *vort* og *vores*. Ingen tvivl om, at det må hedde *vort modersmål*, men skal det så også hedde *vort køkken* eller *vor bil*? Her er jeg tilbøjelig til at vælge det mere moderne *vores*, for ikke at lyde krukke. Må vores

næstformand have lov til at sige *fordi* at i fjernsynet, fordi han ønsker at tale tidens sprog? En arbejdsplads skriver til os, at de på kontoret har oprettet en bødekasse for bandeord. Nu vil de gerne have den nøjagtige definition af begrebet bandeord – samt vide, om f.eks. *eddermame* og *saftsuseme* er bandeord. Hvad er det korrekte? Skal man betale til

Jytte Erlandsens dramatiske maleri af Yggdrasil – verdenstræet der ifølge mytologien omfatter hele det kosmiske rum – var den manende baggrund for Bent Pedersbæks årsberetning.

bødekassen, hvis man vælter en kop kaffe ned over et renskrevet manuskript og spontant udbryder, *nu kan det saftsuseme være nok?*

Hvis jeg var bødekassebestyrer, ville jeg i en sådan situation være liberal og dømme, at nok var en regel overtrådt, men at det var vigtigere, at den uheldige fik luft for sine følelser med et saftigt ordvalg. Og her er vi ved en pointe, nemlig at sproget er meget mere end reglerne og korrektheden. Til det gode sprog hører også klarheden – tankernes og følelsernes klare udtryk – og afvekslingen – det at man leger med sproget for ikke at kede sin læser eller tilhører. Kommunikation betyder jo at gøre noget fælles, og for at gøre det er korrektheden, den fælles norm, vigtig. (Derfor er professor Frans Gregerens forslag til en radikal retskrivningsreform med overensstemmelse mellem tale og skrift helt vanvittig). Men korrektheden er kun toppen af isbjerget, sproget skal kunne meget mere end at være korrekt.

Det er sådanne tanker, der er baggrunden for, at Modersmål-Selskabet siden sidste generalforsamling har forsøgt at gøre sig gældende lidt mere bredt i sprogdebatten med et forslag til en skolekanon for sange og salmer. Vi støttede generelt ideen om en kanon i septemhernummeret af *Sprog & Samfund* og bad medlemmerne komme med forslag til sange og salmer. Også i et indlæg i *Politiken* kort efter

fremsatte vi forslaget. Det førte til, at bladet *Folkeskolen* bad os uddybe ideen og komme med en konkret liste over, hvilke sange vi forestillede os. I *Folkeskolen* læste *Berlingske Tidende* om sagen og bragte en artikel om den, hvori bl.a. den daværende undervisningsminister afviste tanken: det måtte være nok med en litteraturkanon. Herefter ringede adskillige radioer og tv, så vores forslag kom bredt ud og skabte debat.

På bogmessen i Forum kunne de besøgende på Modersmål-Selskabets stand stemme om, hvilke sange og salmer de ønskede med i en kanon. Vi havde lavet en lille konkurrence med årbøger som præmie. I alt 167 personer deltog i konkurrencen; det kunne sagtens have været mange flere, for interessen var stor, men den trange plads på standen gjorde det vanskeligt at komme til. Ud fra stemmeafgivningen på bogmessen samt forslag fra medlemmer sammensatte vi så den endelige kanonliste, som vi den 11. maj i år overbragte den nye undervisningsminister, Bertel Haarder. Han tog vel imod den og lovede, at den ville blive brugt som eksempelliste i den næste undervisningsvejledning for musik i folkeskolen. I forbindelse med ministerbesøget fulgte så igen en tur med aviser, radio og tv.

At børn lærer og synger vore danske sange i skolen har ikke så meget med korrekthed at gøre, men

det har stor betydning for deres sprogindlæring og for deres holdning til modersmålet. Børnene behøver ikke amerikanske popsangere til at synge for sig; de kan selv, og modersmålet kan også.

Årets begivenhed

Årets store begivenhed for Modersmål-Selskabet var dog jubilæumsfesten og prisuddelingen i november, som de fleste tilstedeværende her sikkert deltog i, for Landstingssalen på Christiansborg var fyldt til sidste plads med medlemmer og gæster, og jeg tror, jeg tør sige, at det blev en smuk og værdig markering af Selskabets 25-årsdag.

Folketingets 1. næstformand, Svend Auken, overbragte en veloplagt hilsen fra Folketinget, Jesper Klein holdt en festlig festtale, Blaagaard Kammerkor sang os glade, og Benny Andersen fik os til at le – og her siger jeg med vilje ikke grine, for det gør vi så tit, men vi lo på den rigtige, hjertelige måde, som kun sprog mestre kan få os til det. Vi lo ikke af nogen, vi lo sammen.

Tak til Claus Tilling for hans fine tale til prismodtageren, professor emeritus Erik Hansen. Vi lo ikke af Erik Hansens svartale – dvs. det gjorde vi også; af hans morsomme eksempler og hans underfundige måde at bruge dem på – men talen eller forelæsningsen var først og fremmest et engageret forsvar for vort sprog og et eksempel på den formidlingskunst, som var en del af begrundelsen for at tildele netop Erik Hansen prisen.

Og nu er det på høje tid at tage fat på den tak, der hører sig til på en generalforsamling. Tak til redaktør Michael Blædel og bladudvalget for en flot jubilæumsudgave af *Sprog & Samfund*. Det var med stor betænkelighed, at bestyrelsen valgte at springe årbogen over denne gang, men det viste sig, at

særudgaven af bladet kunne noget andet end årbøgerne, nemlig få Selskabets historie frem. Det giver identitet at kende sin baggrund; det er godt at vide, hvordan det hele begyndte, og i hvis fodspor man træder. Jeg tror, at jubilæumsbladet vil blive nyttigt også i fremtiden, for nye medlemmer og for nye bestyrelser, det vil hjælpe til at sikre kontinuiteten. Særlig tak til nuværende medlemmer af bestyrelsen, Gerda Leffers og Arne Hermann, for deres bidrag til historien.

Sidste år ved denne lejlighed ytrede jeg betænkelighed ved at overtage formandsposten, og det ville da heller ikke være gået uden en engageret bestyrelse. Hvad jeg glemmer, husker de andre. Hvad jeg ikke kan, kan de.

Før bogmessen sad jeg med et samlesæt af en Ikeareol mellem de nøgne bræddevægge i Forum og følte mig ærlig talt lidt mismodig, men så vips er de der pludselig: Her kommer Søs med blomster og krukker, her Claus med en munter bemærkning, her Kenn, Jens og Lasse som et vejr af gåpåmod og gode ideer. Ingrid ordner vagtlisten, og næste gang styrer hun det hele. Bedst som den aftale, Gerda har lavet om Landstingssalen, er ved at bryde sammen, fordi jeg ikke har orienteret mig godt nok om sikkerhedsregler og sangforbud, træder Henrik og Nils Jørgen til, og så går det alligevel. Hele kanonsagen havde slet ikke kunnet lade sig gøre uden pressegruppen, Kenn, Jens og Lasse. Og hvad med hjemmesiden? Tænk ikke derpå, den styrer Lasse bare.

Tak til bestyrelsen, tak til vor flittige og tålmodige sekretær, Birte Iversen, som holder styr på kartoteker og besvarer forespørgsler, tak til de gavmilde fonde, der har støttet vort arbejde, tak til bogholder og revisor Friis for retvisende regnskab. Tak til medlemmerne, som giver arbejdet mening.

Ofte kan man simpelt hen ikke høre, hvordan et ord skal staves. Det betyder, at man skaber en skævdeling af samfundet, hvor det at kunne stave korrekt er et klasseprivilegium.

PROFESSOR FRANS GREGERSEN INTERVIEWET AF
LOTTE THORSEN I POLITIKEN DEN 18. MAJ

Telefonbøger, ordbøger og andre opslagsværker bliver umulige at orientere sig i, hvis ordenes stavning gøres til et personligt anliggende.

JØRN LUND I POLITIKEN DEN 29. MAJ SOM KOMMENTAR TIL PROFESSOR FRANS GREGERSENS FORSLAG OM AT LAVE EN NY RETSKRIVNING

Sprognævnet 50 år

AF CLAUS TILLING

Dansk Sprognævn havde eksisteret i 50 år den 28. april 2005, og det blev fejret festligt og indholdsrigt med en konference på Handelshøjskolen i København, nu officielt benævnt CBS, Copenhagen Business School, hvilket straks ved rektors velkomst slog et tema an som imidlertid ikke havde en dominerende indflydelse på dagens indhold.

Kulturminister Brian Mikkelsen betonedede i sit indlæg dansk som et komplet og samfundsbevarende sprog og betegnede de 12 millioner kroner som regeringen har bevilget over en treårig periode til et samarbejde mellem Dansk Sprognævn og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, som en cadeau til Sprognævnets indsats.

Formanden for Sprognævnet, prof. dr. phil. Niels Davidsen-Nielsen havde i sin velkomst inden ministerens ankomst allerede udtrykt tilfredshed med bevillingen og redegjort for Sprognævnets opgaver. Sprognævnets opgave er stadig at følge det danske sprogs udvikling mht. udtale, bøjning, betydning og sætningskonstruktioner; i nyere tid har der også været fokus på det danske sprogs status. Det er her domænetab registreres. Derudover fremhævede formanden Sprognævnets stærkt stigende popularitet hvad angår henvendelser fra offentligheden. 14.500 henvendelser har svartjenesten taget sig af, deraf to tredjedele pr. telefon og en tredjedel skriftligt. Det kræver selvfølgelig kvalificeret bemanning, og Sprognævnet skal hele tiden afveje forholdet mellem sprogforskning og betjening af publikum.

Prof. Henrik Galberg Jacobsen har i anledning af jubilæet udgivet bogen 'På sproglig grund. Dansk Sprognævn fra a til å 1955 - 2005'. Syddansk Universitetsforlag, 2005. På konferencen holdt Galberg Jacobsen et veloplagt foredrag om emnet ud fra sin kolossale viden, men det kunne kun blive en flig der blev løftet.

Formiddagens fyldigste punkt var en paneldebat med emnet: Hvad skal Sprognævnet beskæftige sig med, og hvordan bliver Sprognævnet bedre?

Dir., prof. Jørn Lund var ordstyrer og lagde ud

med et udsagn om Sprognævnet fra 1971: "Sprognævnet knæsætter enhver tanketorsk, blot den har været trykt nogle gange i Politiken."

Var det sådan? Er det sådan?

korrekthed i højsædet

For retorikprofessor Christian Kock havde korrektheden været i højsædet. Han kunne godt tænke sig en begrænsning af dobbeltformer og en mere restriktiv holdning, men først og fremmest kunne han tænke sig en mere fremadrettet holdning og en betoning af hvad der er godt sprog, sproglig kvalitet. Kvalitet kan ikke fastlægges som norm, men man kan se på hvordan sproget fungerer godt i forskellige sammenhænge. De klassiske retoriske dyder: renhed, korrekthed (puritas), klarhed, gennemskuelighed (perspicuitas) og levende, fascinerende, udsmykket sprog (ornatus) – kan stadig anvendes. Man kan fremvise gode eksempler på eksisterende sprog. Derudover bør sproget i formidende sammenhænge opprioriteres.

Prof. Frans Gregersen var den mest vidtgående. Sprognævnet skal stadig både være videnskabeligt beskrivende og regelsættende. Det skal give vejledning om udtale, men først og fremmest trænger vi til en omfattende retskrivningsreform hvor skriftsproget nærmes til det faktiske talesprog. Når danske børns stavepræstationer ikke er overbevisende, hænger det blandt andet sammen med at de ikke har chance for at lytte sig frem til stavningen. Retkrivningsreglerne skal være principielle (principper er bedre end indlæring af ord hver for sig). De skal være til at lære, være 'bærbare', og traditionsprincippet skal ændres – gradvis. Principperne strider mod hinanden, så der er opgaver nok for Sprognævnet at tage sig af.

Dagen sluttede med opløftende grin. Journalisterne Gorm Vølver og Ole Rasmussen fra Politikens At Tænke Sig underholdt med et tomands-show med en sproglig ekvilibrisme der forløste alt hvad der havde hobet sig op af sprogligt problemstof denne jubilæumsdag.

Man gør et ord fortræd

AF BENT ANDERSEN

Jeg holder meget af ordet *middelalder* – til trods for at ordet, der stammer fra 1700-tallet, egentlig en en lidt nedladende betegnelse for en spændende tids-epoke. *Mellemalder* er ordets præcise semantiske beskrivelse. Det er således ikke *middelalderen* som historisk periode jeg har noget imod, den holder jeg også af! Det er derimod *brugen* eller rettere *misbrugen* af ordet der kan få mine øjne til at lynе af arrigskab. Det er blevet, har desværre længe været, dårlig latin at forbinde ordet *middelalder* med alskens samfundsmæssige og politiske lidelser, anvende det som en skrækoppustet metafor når der skal skældes ud for alvor, hvilket den reale middelalder ikke har fortjent.

Lad os se på nogle eksempler: en mand, der burde være lykkelig, måtte gå den tunge gang ind på et kirkekontor for at meddele at han var blevet far. Derfor følte han sig hensat til ”en middelalderstat”, uagtet at kirkebogsføringen blev indført 17. maj 1646, over hundrede år efter reformationen. En anden taler om ”middelalderens heksebål”. Heksebrændingerne i Danmark blev såmænd sat i system af de første protestantiske konger og fik især udbredelse under Chr. IV.

Edvard Brandes gik til vaflerne når han skældte samtiden ud og udstillede sorgløst middelalderen som syndebug. I følge ODS afleverede han i en artikel denne bandbulle: ”Toldkrav, antisocialisme, militarisme, klerikalisme og anden Middelalderlighed.” Det eneste specielt middelalderlige i denne svada er *klerikalisme*, og det er ikke uden videre et entydigt negativt begreb. *Toldkrav* og *militarisme* kan ikke alene henføres til middelalderen, og *antisocialisme* er fuldstændig uhistorisk i relation til middelalderen.

Reformationstiden forgreb sig på middelalderen og kaldte den ”mørk” og papistisk. Den skulle fratages positivitet, ryddes af vejen, for at få plads til den nye tid. Middelalderen blev sat i skammekro-

gen og gjort odios. Denne mishandling har holdt sig, middelalderen er stadig ”mørk” for sådan ville man det i den tidlige renæssance, og sådan kan det forholde sig når man holder den historiske sandhed udenfor.

Martin A. Hansen, der kendte til både sprog og historie, indledte sit berømte essay fra 1940, *Den mørke Middelalder*, således: ”Som Middealderen! siger man tit om disse Aar, der ikke kan dømmes for strengt.

Selve den mørke Middelalder! skriver Avisen om Tilstandene ved vore Dørtærskler. Med Rette, for vort Aarhundrede hører sikkert til Historiens mørke, og alligevel med Urette, for netop Middelalderen kunde fortjene en bedre Vurdering.” Reformationstiden kaster lange skygger!

Min *Nudanske ordbog* forsvarer de falske middelalderhenvisninger med at ordet anvendes i forbindelse med ”overtro eller barbariske tilstande,” ganske vist i ”uegentlig”, overført, betydning. Men et misbrug bliver ikke legaliseret af at blive kaldt ”nudansk” eller gjort til en svækket metafor! Som Martin A. Hansen påpegede, er ”barbari” ikke et forhold der specifikt kan henføres til middelalderen, og det kan ”overtro” heller ikke. Når ordet *middelalder* gives et andet og negativt indhold, overføres mistænkeliggørelsen uden videre på den tidsperiode som ordet oprindeligt dækkede. Man kan tale om en betydningsbegrivelse der degraderer såvel ord som tid.

Med hvilke forudsætninger går børn og unge til beskæftigelsen med middelalderen, når de fra start er blevet udstyret med en forkert sproglig ballast? Med en basisviden der har rod i både historieforfalskning og sprogligt roderi? ”Saa gaar Barn i By, som hjemme er lærd,” skrev allerede middelalderpædagogen Peder Laale!

BENT ANDERSEN virker som litteraturkonsulent, anmelder og skribent, bl.a. ved tidsskriftet BUM og årbogen PLYS.

Sproget i makulatoren

AF BJARNE SEGEFJORD

Jeg sidder tit og tænker på det danske sprog. Jo mere jeg tænker, des mere fortvivlet bliver jeg. En psykiater ville sikkert anbefale mig at holde op med at tænke så meget på det danske sprog. Det betragtes alligevel som en syssel for en marginaliseret gruppe. Alle kan jo dansk – ikke sandt? På samme måde som alle kan opdrage børn på en hensigtsmæssig måde. Men sådan er virkeligheden ikke. For ikke længe siden var jeg til et projektmøde med kommunens skoledirektør. Jeg tillod mig at besvære mig over, at lærerseminarierne i en årrække har uddannet lærere, der ikke er kvalificerede til at undervise i dansk. Skoledirektøren modsagde mig ikke, men lagde til, at han kendte lærere i kommunen, som han ikke ville have til at skrive sine breve.

Efter et kursus på Danmarks Journalisthøjskole for et kvart århundrede siden fulgte jeg hjem til København med en journalist fra det nu gravlagte *Aktuelt*. Vi drøftede blandt andet interpunktion, og jeg viste infinitivkommaet hen, hvor peberet gror. Det var helt nyt for hende, for hun havde lært, at der *altid* skal komma foran *at*. Ved simpel sætningsanalyse påviste jeg vranglæren.

For en halv snes år siden var jeg lærer i pædagogik på et seminarium for vordende socialpædagoger. Blandt mine i alt 75 studerende fordelt på tre klasser var der folk med studentereksamen, fuld hf og dem i mere moden alder, der havde en uddannelse bag sig, men som nu gerne ville ”have med mennesker at gøre”. Til en sådan uddannelse hører et vist mål af skriftlige arbejder. Min fordom var en forventning om, at de med huen, hvad enten med rødt eller blåt kantbånd, måtte være bedre til at udtrykke sig skriftligt end de, der havde gået i ”livets skole”. Men jeg indså hurtigt, at det kunne jeg glemme alt om. Uvidenhed om sproget dansk var jævnt fordelt med yderpunkterne ”stilistiske bega-

velser uden hue” til noget nær ”funktionelle analfabeter med hue”. Deres tekster var garneret med stavfejl, grammatiske uhyrligheder, støj i tegnsætningen og fidivov i ”sætningerne”, som gjorde dem uforståelige. De studerende med hue var brødebetyngede, mens de andre forsvarede sig med, at de ikke havde lært så meget i skolen. Men alle var enige om, at hvis jeg kunne stable nogle danskurser på benene, ville jeg få kunder i butikken. De ville endog bruge deres fritid på at lære noget mere dansk. Jeg bragte emnet op på et lærermøde. Alle var enige om, at en styrkelse af de studerendes danskundskaber var højst tiltrængt, men desværre var der ikke økonomi til det.

For nylig var jeg gæstelærer på et gymnasium. De tre gymnasieklasser arbejdede med poesi. I løbet af undervisningen gik det op for mig, at eleverne ikke kunne gøre rede for, hvornår et ord står adjektivisk i sætningen, hvornår adverbialt. I min skoletid kunne vi det knold i 3. mellem. Vi skulle jo også bruge den viden inden for fremmedsprogene. For så vidt er den viden ligegyldig for en håndværker, en landmand eller en professionel fodboldspiller, men for den, der lægger op til en akademisk uddannelse, hvad enten naturvidenskabelig eller inden for humaniora, kan man ikke lade fem og syv være lige, for enhver højere uddannelse kræver en vis bemeistring af sproget. Et par danskstuderende i min omgangskreds kunne oplyse mig om, at der ikke er råd til grammatikundervisning i gymnasiet.

Foran spejlet tager jeg mig somme tider i at betragte en gammel, sur Jeronimus, der nidkært tilstræber optimal korrekthed i sproget, en kedelig pedant og absolutist, der jagter alt og alle med den røde gåsepen. Men kan jeg ikke finde på en undskyldning for denne mentale status, så kan jeg i hvert fald komme med en forklaring.

Indlysende nok udvikler et sprog sig. Denne udvikling kan vi så skændes om, og det gør vi også. Men vi kommer ikke uden om det faktum, at denne udvikling sker inden for rammerne af *dansk retskrivning*. Hvad jeg efterlyser i sprogundervisningen er *korrekthed*, *sproglig opmærksomhed* og *analyse*. Lovgivningsmæssigt er offentlige myndigheder forpligtet til at henvende sig til borgerne på retskrivningens fundament. Faktisk er myndighederne ret gode til dansk. Til gengæld er sproget kedeligt. Ligeledes er der lovkrav om, at fabrikanter af elektronisk udstyr sammen med varen skal levere en på dansk forståelig manual. Her går det ikke alene galt. Her går det rivogalt! Jeg, der ellers nok kan læse, må ofte henvende mig til en nørd, som intuitivt har løst et problem. Helt ude i hampen er computerens stave- og grammatikkontrol. Selv i sprogprogrammer for udlændinge har jeg oplevet triste svipsere. For mange år siden brugte jeg avisen i danskundervisningen. Det er jeg for længst holdt op med.

Problemet med det danske sprog er *misrøgt*. Det handler om kortslutning i den semantiske analyse, om reduktion af vokabulariet, om begrebsforvirring og om sjuskeri med bøjningen af visse verber.

Det må formodes, at øldrikkere undgår *Fadøl* (set på skilt). De foretrækker *fadøl*. Kun et fåtal af danskere kan forklare forskellen på *nogen* og *nogle*. For nemheds skyld bliver det hele til *nogen*. Ligeledes kan kun et fåtal gøre rede for, hvornår man skal skrive *uden for* eller *udenfor*. Ligervis med *indenfor/inden for* – etc. Hundyr bliver ikke længer *drægtige* – næ, de bliver *gravide*. Heldigvis har vi endnu ikke hørt om en *drægtig* kvinde. Udsagnet: *Han inviterede sin kone på natklub*, giver sikkert ikke problemer, men bliver udsagnet formuleret således: *Han inviterede hans kone på natklub*, svarer jeg ikke for følgerne. Hvornår skal man skrive *ad*, hvornår *af*? Den er skrap, men reglen kan læres af almindeligt begavede elever, hvis altså lærerne kender den. Der er ofte tvivl om, hvorvidt man *hang* eller *hængte* en forbryder, og om den nøgne pære i slumkollektivet *hang* eller *hængte* fra det afskallede loft.

Lyver manden for mig? Går han virkelig på universitetet? Hvordan i alverden er det gået til, at han er blevet immatrikuleret?

Det ses somme tider, at terrorister vil *springe* en bro i luften, og når udåden er gennemført, er broen *sprunget* i luften. Heldigvis synes alle enige om, at den *sprængte* and ikke er *sprunget* nogen steder.

Den nu gennem mange år historieløse skole har afstedkommet huller i den almene dannelse og den parate viden. Navnlig journalister skvatter i, når de skriver *den gotiske knude*. De må have opsnappet, at *gotikken* har med arkitektur eller historisk periode at gøre, og så skal det nok passe, at der har været en *knude* et eller andet sted. De har givetvis aldrig hørt om Alexander Den Stores erobring af Gordien. Jeg har flere gange set *de vises sten* forvandlet til *de vise sten*. Her svigter igen den historiske kobling.

Denne gang til alkymisternes eksperimenter.

Jeg er passioneret lystsejler, men ikke så rutinebet, at jeg tør dyrke solo-sejlads. Og jeg vil da også gerne dele min glæde med

andre. Derfor plantede jeg følgende opslag på nogle højere læreanstalter:

Skipper søger makker(e). Jeg har sejlbåden. Du har lysten til at sejle. Sejlererfaring ingen hindring og ingen betingelse. Lysten og talentet tæller. Alder og køn underordnet. Togtområde: Limfjorden og indre danske farvande. Er du mønstringsklar så henvend dig til ... mit navn, adresse – etc.

Det er da en tekst med lavt lix-tal.

Jeg modtog en mail med følgende ordlyd:

Goddag. Jeg har set deres ansøgning om at finde en fisker på Ålborg universitet. Jeg er meget interesseret i at høre mere om det. Hvad lønnen og timerne er og hvor det sker? Jeg går selv på universitetet, hedder ... og er 28 år. Jeg har prøvet at ringe to gange uden resultat, derfor denne email. Jeg håber at de svarer. Med venlig hilsen ...

Lyver manden for mig? Går han virkelig på universitetet? Hvordan i alverden er det gået til, at han er blevet immatrikuleret?

Gud bevare det danske sprog!

Danskerne kan ikke.

BJARNE SEGEFJORD er født 1938 og lever *af* at være lærer, men *for* at være forfatter.

Ny navnelov

AF GEORG SØNDERGAARD

Det bliver lettere at få navneforandring. Siden sidste efterår har der foreligget oplæg til ny lov om personnavne i Danmark. Og i det nye Folketing vil loven blive forelagt til vedtagelse. I nyere tid har man flere gange prøvet at regulere de ret specielle navneforhold i Danmark uden altid at opnå hvad der var hensigten.

Ca. 60% af danskernes navne er *semmavne*, og af dem er nogle få særlig almindelige. Af dem alle er *Jensen* det mest almindelige efternavn i Danmark.

En ny undersøgelse af danskernes efternavne viser imidlertid at disse navne ganske langsomt er ved at miste fodfæste.. Det gælder f.eks. *Jensen*. For ti år siden var der mere end 330.000 personer i Danmark med efternavnet *Jensen* mens der nu er under 300.000. Det viser den store optælling som er foretaget af Danmarks Statistik. Her kan man se hvordan det går med *Jensen* og andre nationale ikoner som *Nielsen*, *Hansen*, *Madsen* og *Pedersen*.

Ganske langsomt indskrænkes andelen af de almindeligste efternavne. Således er det blevet mere almindeligt at kvinder i højere grad tager mandens navn end omvendt, og at de 'fine' navne er i høj kurs når ægtefolk vælger fælles navn. Tilsvarende kan man se at mange børn i disse år får bindestreksnavne, noget som godt kan gå hen og blive et problem senere. Hvad gør *Thorning-Schmidt* når hendes børn sammen med *Rosenkrantz-Theill* skal have navn? Så er det godt nok nemmere at hedde *Jensen* eller *Frederiksen*, ikke?

Der er selvfølgelig en række detaljer i sådan en lov som bare skal være der. Det karakteristiske er imidlertid alt det nye, alt det som under ét kan betegnes som en liberalisering af mulighederne for at bruge danske navne og skabe nye.

Mellemnavne skal frit kunne gives til en ægtefælle. Her tager man konsekvensen af at ca. 1,2 mio. danskere har et mellemnavn, og at mange benytter det som efternavn i dagligt omgangssprog både i skrift og tale.

Selvom det er almindeligst at ægtefolk ved giftermål beholder hver sit efternavn, skal der naturligvis være regler for hvordan gifte og også ugifte eventuelt må tage hinandens navne. Det har udvalget også taget i betragtning idet man foreslår at ugifte samlevende får mulighed for at få samme efternavn. Det er en konsekvens af de ændrede familiemønstre der slog igennem allerede i 1970'erne. Hvis disse forslag vedtages, vil det f.eks. lette tilværelsen for mange sammenbragte familier.

Så er der et par andre forslag som nok vil vække større opmærksomhed, fx forslaget om at de mest almindelige efternavne, som bæres som efternavn af mere end 1.000 personer frit skal kunne tages af enhver.

Bag forslaget ligger et ønske fra en bred kreds i Folketinget om at indvandrere bør have mulighed for at tage et dansk efternavn. Det kunne man selvfølgelig også have klaret ved hjælp af særlige bestemmelser for indvandrere. Ideen er jo at staten skal blande sig så lidt som muligt. Det har man konstateret i Norge. Og her går det fint.

Det er faktisk umuligt for staten at gribe ind og opnå hvad man vil. Desuden har vi jo nu entydige CPR-numre til administrative formål, og dem er vi glade nok for. Hvad vi så ellers hedder og kalder hinanden, det skal vi nok selv klare. Selvfølgelig skal der være regler. Endda strenge regler. Kun den der har ret til at kalde sig *Hurwitz* eller *Gammeltoft Hansen*, må gøre det. Det vil stadigvæk være sådan at alle sager vedrørende efternavne, forvaltes af Justitsministeriet.

Politikerne må nu vælge i hvor høj grad de ønsker at følge udvalgets forslag. Vores personnavneforsker Michael Lerche Nielsen, der også har været medlem af udvalget, mener helt klart at samfundsudviklingen taler for en lempelse af bestemmelserne i navneloven og at der er en række klare tendenser i folks brug af navnene som understøtter en ny lovgivning.

Hvad gør *Thorning-Schmidt* når hendes børn sammen med *Rosenkrantz-Theill* skal have navn?

Danskfaget i læreruddannelsen

AF LIS MADSEN

I 1993 blev danske børns manglende læsekompetence et varmt politisk emne. En international læseundersøgelse placerede danske skoleelever på niveau med børn fra Trinidad og Tabacco og meget langt fra børnene i vores nærmeste nabolande. Den heftige debat førte til en revision af læreruddannelsen, hvor formålet i udgangspunktet var at styrke danskundervisningen i uddannelsen. Politikerne ønskede flere linjefagsuddannede i dansk, og den daværende undervisningsminister Ole Vig Jensen spillede ud med et danskfag til alle lærerstudenter på 1 årsværk. Men da den nye læreruddannelse endelig blev vedtaget i 1997, var der undervejs sket det helt absurde, at danskfaget ikke var blevet styrket, men svækket. Godt nok var der flere, der fik linjefag i dansk. Men linjefaget i læreruddannelsen efter 97-loven byggede ikke som tidligere oven på et fællesfag i dansk, og samtidig var to af fagene i den tidligere læreruddannelse, skrivning og retorik, blevet integreret i linjefaget. I læreruddannelsen efter 92-loven havde alle studerende et fællesfag i dansk på 0,2 årsværk. Alle studerende havde derudover skrivning på ca. 0,05 årsværk og retorik på ca. 0,5 årsværk. Derudover kunne den studerende så vælge at tage linjefag i dansk på 0,6 årsværk. En linjefagsuddannet lærer havde dermed i alt ca. 0,9 årsværk i dansk. Samtidig strakte faget sig over hele uddannelsen med grundfaget de to første år og linjefaget de to sidste.

I 97-loven afskaffede man grundfagene. Linjefaget dansk blev løftet til 0,7, men skulle så også rumme de 3 grunduddannelsesfag. Samtidig blev praksis sådan, at seminarierne tilrettelagde studiet, så dansk og matematik kom til at ligge tidligt i uddannelsen (flere steder afsluttes fagene allerede efter 2.år), og det betyder, at de studerende arbejder med faget på et tidspunkt, hvor deres professions-tænkning endnu ikke er modnet. Det får betydning for deres praktik og for udviklingen af en fagdidaktisk kompetence.

Med afskaffelsen af grunduddannelsen kom Danmark i den specielle situation, at man kan blive

lærer uden at have beskæftiget sig med det sprog, undervisningen foregår på. Det har siden vist sig at give store problemer. De studerende, der ikke har dansk, arbejder ikke i studiet med udvikling af egne mundtlige og skriftlige kompetencer, og de kan komme ud af seminariet uden at vide noget om børns læse-, skrive-, og sprogudvikling, tosprogede børns særlige problemer, børns skriveudvikling osv. I læreruddannelsen giver det især problemer i forbindelse med løsning af skriftlige opgaver og med mundtlige oplæg, i praktikken – og i lærerjobbet siden hen – giver det problemer i undervisningen, når læreren ikke ved, hvilke sproglige hensyn man fx må tage i forhold til elever med et andet modersmål, eller hvilke faglige problemer der fx kan skyldes problemer med læse- og/eller sprogudviklingen.

Læreruddannelsen efter 97-loven, der trådte i kraft i august 98, havde dog heller ikke været i gang ret længe, før kritikken væltede ned over den, og de sidste 1½ år har politikerne varslet, at et nyt lovforslag er på trapperne. Det ser ud til, at politikerne har fået øjnene op for, at man må genindføre et grundfag i dansk for alle, således at de studerendes egen sproglige kompetence får et løft. Om faget bliver så stort, at der også bliver plads til de andre danskfaglige områder, der har almenlærer kvalificerende betydning, er usikkert. I Ulla Tørnæs' redogørelse for pædagog- og læreruddannelsen sættes grundfaget til 0,13 årsværk, og det er næppe et omfang, der rummer plads til alle de nævnte områder.

Mens vi spændt venter på det endelige lovforslag, er det interessant at se på, hvad en lærerstudierende får med sig fra det nuværende linjefag i dansk.

97-lovens indholdsområder

Med 97-loven blev der indført CKF'er (Centrale Kundskaber og Færdigheder) for alle læreruddannelsens fag. Disse CKF'er er fælles bekendtgørelsesstof og rummer i overskrift de faglige indholdsområder, som en lærerstudierende skal tilegne sig i løbet af studiet. CKF'erne er klart en styrkelse af

fagligheden. Med CKF'erne blev rammerne tydeligere. Fx fik læseindlæring sit særlige punkt, og det blev dermed ikke muligt at komme igennem en læreruddannelse med linjefag i dansk uden at have beskæftiget sig med læsning. I efteråret 2003 satte Undervisningsministeriet et arbejde med revision af fagenes CKF'er i gang. Man ønskede dels at stramme formuleringerne, dels at styrke det professionsrettede og dels at give CKF'erne et mere ensartet præg. De reviderede CKF'er for læreruddannelsens fag trådte i kraft i august 2005.

Stoftrængsel i faget

Med de nye CKF'er for faget dansk har faget fået et endnu stærkere professionsigte. Fagdidaktikken er rykket op i fagets præambel, og de enkelte indholdselementer er tænkt ind i en formidlingsmæssig sammenhæng. Det er klart en styrkelse af faget. Der er ingen store indholdselementer, der er røget ud, men man mærker tydeligt stoftrængslen i faget, og ved alle fagpolitiske diskussioner blandt seminariedansklærerne bliver det fremført, at fagets indhold ikke stemmer overens med det timetal, der er til rådighed. Problemet er, at det er meget vanskeligt at pege på, hvad det er, vi kan undvære, hvis vi skal uddanne dygtige dansklærere. At undervise i et fag kræver ud over en pædagogisk og didaktisk kompetence en stor faglig ballast. Med det årsværk, der er sat af til faget i øjeblikket, er det ikke muligt at uddanne dansklærere, der har et tilstrækkeligt fagligt og fagdidaktisk overblik.

I Ulla Tørnæs' redegørelse for pædagog- og læreruddannelsen foreslår hun, at de store fag, dansk og matematik, deles i to, således at man enten uddanner sig til at undervise i indskoling og på mellemtrinnet, eller på mellemtrinnet og i udskoling. Ideen med specialisering er udmærket, men forslaget om en deling af faget vinder ikke genklang i dansklæremiljøet på seminarierne. Meget fagligt stof er ikke specifikt for et bestemt trin, og der vil derfor ikke være meget sparet ved en deling. Desuden vil en deling sandsynligvis betyde færre timer til uddannelsen, og vi vil stadig stå med lærere, der ikke har en tilstrækkelig faglig ballast. I stedet for 2 mindre danskfag, hvor det stadig ikke er muligt at nå et tilstrækkeligt fagligt niveau, er det mere

hensigtsmæssigt at tænke i en specialisering senere i linjefagsforløbet. Man kunne forestille sig en model med en stor fælles basis efterfulgt af en specialisering i fx undervisning i indskoling eller udskoling i sidste del af uddannelsen.

Men uanset, hvordan danskfaget kommer til at se ud i den nye læreruddannelse, er det uomtvisteligt, at hvis læreruddannelsen skal løfte opgaven at uddanne kompetente lærere, der kan undervise i folkeskolens største fag, så må timetallet til faget, som rapporten Fremtidens danskfag også anbefaler, øges betydeligt. Den enkelte lærer kan ikke, som sagerne er nu, nå at tilegne sig de faglige og fagdidaktiske kompetencer, som er forudsætningen for en tidssvarende danskundervisning.

LIS MADSEN er lektor i dansk ved CVU Storkøbenhavn og formand for DanskLærerforeningens Sektion for Videregående Uddannelse.

Replik fra Århus

Det er naturligvis beklageligt, at der var fejl i sprogprøven 2004, for Jens Møller Nielsen har ret i, at der havde sneget sig en fejl ind i opgaven med *et hængende hår*: Der mangler simpelthen et *ikke* i atsætningen. Og selvfølgelig er det vigtigt, at der læses omhyggelig korrektur. Sproglig præcision og akkuratse spiller en overmåde stor rolle for vurderingen af, om et skriftsprog er velfungerende eller ej. Og det er lige præcis formålet med sprogprøven: Den skal teste, om prøvedeltageren evner at lokalisere fejl, der støder an mod skriftsprogsnormen, og om prøvedeltageren kan aktivere et ordforråd, der er korrekt og passende i sammenhængen.

Sprogtesten 2004, der kan ses på DJH's hjemmeside, var todelt: I den ene del testedes beredskabet vedrørende stavning og ordvalg, i den anden del blev det afprøvet, om prøvedeltageren havde et beredskab vedrørende nabo-ord (kollokationer) og idiomer (faste vendinger, talemåder).

Til opgaverne hører en rettenøgle, hvoraf det

fremgår, hvad der er rigtigt og forkert. *Lysets hast* er forkert. Det skal rettes til *lynets hast*. Hvis ikke det bliver det, udløser det nul point. Det er klart, at sproget udvikler sig, og at brugerne af sproget gerne må forholde sig kreativt til sproget, men det er ikke denne dimension sprogpøven tester. Dette testes i de skriftlige opgaver. Sprogprøven tester det 'konervative' aspekt af sproget, det regelbundne, det der hører under sproglige normer. Af Jens Møller Niensens indlæg fremgår det, at han er tilhænger af, at normerne overholdes, idet han er stødt over, at der i teksterne er brud på nogle retskrivningsregler angående især brugen af apostrof i forbindelse med forkortelser. Disse retskrivningsfejl skyldes, at der ved udformningen af sprogprøven sidste år i tekstvalget til opgave 4 (nabo-ord) blev brugt autentiske tekstuddrag, dvs. evt. fejl i originalteksten ikke blev rettet. Men respekt for det autentiske er ikke hensigtsmæssigt i en sprogprøve, så i 2005 er alle fejl i autentiske tekster rettet.

Angående *lynets hast* kan det undre, at normtilhængerens Jens Møller Nielsen er så liberal. Ville han heller ikke bedømme *lyshurtig* og *lyssnar* som forkert? Som ovenfor nævnt er formålet med prøven at teste, om prøvedeltagerne kender skriftsprogets normer inden for forskellige områder, altså om de (hurtigt) kan lokalisere fejl i forhold til normen og rette dem, og om de (hurtigt) kan komme i tanker om, hvad for et ord der passer ind i nogle bestemte omgivelser, eller hvad for et udtryk der passer i en given situation.

Det kniber med Jens Møller Niensens egen sproglige præcision, når han mener at kunne konkludere, at man tester de kommende journalisters evne til at udtrykke sig gennem 'floskler'. Den Danske Netordbog angiver to forskellige rækker af synonyme for *talemåde*:

1. bevinget ord, (fast) vending, fyndord, mundheld, ordsprog, proverbium, sentens, tankesprog.
2. floskel, formel, frase, kliché (*kliché*: almindelighed, banalitet, floskel, flowse, frase, gas, tomme ord, trivialitet, truisme).

Det er naturligvis den første kategori, også benævnt

idiomer, der testes i sprogprøven. Idiomere karakteriseres ved to centrale træk: Man kan ikke slutte sig til betydningen af idiomatiske udtryk ved at undersøge betydningen af de enkelte ord. Og udtrykket er låst både grammatisk og leksikalsk. Man kan sige, at *brikkerne faldt på plads*, men ikke at *brikkerne drattede ned i det rigtige hul*.

Hvis man ikke forstår idiomere, eller hvis man bruger dem forkert, er der mulighed for misforståelser. Og det har Jens Møller Nielsen jo også netop pointeret er ganske farligt og uheldigt i forbindelse med 'på et hængende hår'.

I indledningen til 'Talemåder i dansk, Ordbog over idiomere' fortælles om den danske professor og den japanske studerende, der går helt fejl af hinanden, fordi professoren har sat en seddel på sin dør med teksten: *Er på trapperne*. At teste om de kommende journalister har et godt kendskab til idiomere, har intet at gøre med at være 'imod sproglig fornyelse til fordel for flosklerne'.

Venlig hilsen

ERIK FARMANN, formand for Optagelsesnævnet ved Danmarks Journalisthøjskole, og KIRSTEN ANDERSEN, sproglærer og opgavekonsulent.

Replik fra Odense

Tak til Jens Møller Nielsen for hans grundige gennemgang af optagelsesprøven, også til vores uddannelse. Han finder ingen fejl i selve vores tekst. Påpegningen af talmomentet giver os ikke anledning til at ændre praksis.

Hvad angår kommafejlen, har Møller Nielsen naturligvis ret. Den er beklageligvis kommet til, da vores sekretær sidste år skrev instruksen rent. Sekretærens fejl har dog, som Møller Nielsen ved, ikke påvirket selve prøvens udfald.

EBBE GRUNWALD OG PEDER SKYUM-NIELSEN
Journalistik, Syddansk Universitet

Årbogen 2005 er undervejs!

Tak for den ros Selskabet har fået for jubilæumsbladet 2004. Ud over tilfredshed med bladet blev der også udtrykt ønsker om snart igen at få en ”rigtig” årbog.

Selvfølgelig skal vi have det. Årbogen 2005 udkommer umiddelbart før Bogmessen i Forum 18.-20. november.

Årbogens tema er affødt af den aktuelle debat om kanon som rettesnor i undervisning. Der er udtrykt holdninger til selve begrebet kanon i alle hjørner af undervisningssektoren De holdninger, det forsvar eller den afstandtagen, der er kommet til udtryk i forbindelse med blandt andet præsentationen af kanonudvalgets liste i efteråret 2004, har givet os lyst til at bede en række forfattere, lærere, elever og selvfølgelig undervisningsminister Bertel Haarder og repræsentanter for kanonudvalget om at medvirke til *bogen om kanon i praksis*.

Modne mennesker ryger op og siger næsten i søvne: *Andersen, Blixen, Jensen*, når snakken går om *kanon i danskundervisningen*. De yngre er nok mere

tilbageholdende, men viser sig så alligevel at besidde en *kanon* – skabt af vaner og sprogbrug i hjemmet og styrket af skolemiljøet, af geografiske forhold – af opdragelse og opvækst som et hele. *Andersen* mangler aldrig (ifølge min erfaring), uanset om man spørger børn, gamle eller aldersgrupperne i midten.

Debatten er i sig selv en brik i den almene danskes mosaik.

Bogen vil belyse bredt. Hensigten er at lade mange komme til orde til gavn for den videre debat og den endelige kanonpraksis.

Vi ser frem til en god bog og glæder os til at præsentere den ved en lille festlighed en dag i november. dér bliver medlemmerne, forfatterne og pressen – som altid – indbudt.

Venlig hilsen
Årbogsudvalget
Claus Tilling og Gerda Leffers

Bogmessen

Også i år bliver der bogmesse i Forum. Det sker under titlen BogForum 2005. Modersmål-Selskabet er repræsenteret med en stand på 1. sal ved siden af Danmarks Radio, samme sted som sidste år. Det fo-

regår i dagene fredag den 18. november til og med søndag den 20. Medlemmer, der er interesseret i at hjælpe til på standen og uddele materiale fra Selskabet, kan henvende sig til Ingrid Carlsen.